

Тепловіддача повітря за поперечного обтікання труб і трубних пучків

Д.Є. Сінат-Радченко, кандидат технічних наук, професор кафедри теплоенергетики та холодильної техніки Національного університету харчових технологій.

Н.В. Іващенко, кандидат технічних наук, доцент кафедри теплоенергетики та холодильної техніки Національного університету харчових технологій.

С.М. Василенко, доктор технічних наук, професор кафедри теплоенергетики та холодильної техніки Національного університету харчових технологій.

Розглянуто тепловіддачу повітря за поперечного обтікання труб та трубних пучків в інтервалі температур – 50÷250°C. Для визначення коефіцієнтів тепловіддачі запропоновані досить прості але досить точні формули, які не потребують використання будь-яких таблиць, що спрощує розрахунки.

Ключові слова: повітря, труби, пучки труб, поперечне обтікання, режими течії, коефіцієнт тепловіддачі, поправки.

Heat transfer of air with transverse flow around pipes and tube bundles considered in the temperature range -50÷250°C. Simple and precise formulas are proposed for determining the heat transfer coefficients. Formulas do not require the use of tables, which simplifies the calculation.

Key words: air, pipes, tube bundles, transverse flow, flow regimes, heat transfer coefficient, corrections.

При обтіканні поодинокі труби потоком рідини на поверхні труби утворюється примежовий шар змінної товщини δ . Мінімальна товщина шару і відповідно максимальні значення коефіцієнта тепловіддачі α (Вт/(м²·К)) у лобовій точці. Далі δ поступово зростає, а в точці відриву примежовий шар відтісняється вихорями, які утворюються в кормовій частині течії.

Зміна α по окружності циліндра в першу чергу визначається характером руху потоку рідини і величиною числа Рейнольдса $Re = \omega d / \nu$, де ω – швидкість потоку рідини в найвужчому перерізі каналу, м/с; d – зовнішній діаметр труби, м; ν – кінематична в'язкість рідини за її середньої температури, м²/с. Турбулізація граничного шару починається при $Re > 5$. При малих значеннях Re у лобовій частині труби α більший, ніж у кормовій, а при великих – навпаки.

Критеріальне рівняння тепловіддачі при обтіканні труб і трубних пучків для краплинних рідин має вигляд [1, 2]:

$$Nu = C Re^n Pr^m \prod \varepsilon_i$$

Тут шуканий критерій Нуссельта (в нього входить α) $Nu = \alpha d / \lambda$, де λ – коефіцієнт теплопровідності рідини, Вт/(м·К); Pr – число Прандтля, яке характеризує теплофізичні властивості рідини; $\prod \varepsilon_i$ – добуток поправок на конкретні умови процесу теплообміну.

Для газів Pr в основному залежить від числа атомів в молекулі. Для повітря в розглядуваному інтервалі температур $t = -50 \div 250^\circ\text{C}$ $Pr = 0,71$ [3, 4], Pr^m (для зовнішніх задач $m = 0,33 \dots 0,38$) входить в константу рівняння C і вигляд критеріального рівняння тепловіддачі спрощується [3, 5] до

$$Nu = C Re^n \prod \varepsilon_i \quad (1)$$

У вказаному інтервалі температур

$$\nu = 6,856 \cdot 10^{-10} T^{1,765} \quad (\delta\nu = 0,95\%); \quad (2)$$

$$\lambda = (7,3 + 9170/T)^{-1} \quad (\delta\lambda = 0,80\%); \quad (3)$$

$$Re = 1,459 \cdot 10^9 T^{-1,765} \omega \cdot d. \quad (4)$$

Тут T – абсолютна температура повітря, К. В дужках наведено граничні відносні похибки формул для ν і λ .

Розрахункова формула для середнього по периметру труби коефіцієнта тепловіддачі повітря

$$\alpha = C \operatorname{Re}^n \lambda d^{-1} \prod \varepsilon_i = C \nu^{-n} \lambda \omega^n d^{n-1} \prod \varepsilon_i.$$

Стосовно поодинокій труби при $\operatorname{Re}=5 \div 10^3$ маємо $C=0,49$, $n=0,5$

$$\alpha = 18710 T^{-0,8825} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,5} d^{-0,5}. \quad (5)$$

Якщо $\operatorname{Re}=10^3 \div 2 \cdot 10^5$, то $C=0,245$, $n=0,6$ і

$$\alpha = 7,72 \cdot 10^4 T^{-1,059} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,6} d^{-0,4}. \quad (6)$$

При $\operatorname{Re}=3 \cdot 10^5 \div 2 \cdot 10^6$, $C=0,020$, $n=0,8$

$$\alpha = 4,29 \cdot 10^5 T^{-1,412} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,8} d^{-0,2}. \quad (7)$$

Із зменшенням кута атаки φ , тобто кута між напрямком потоку і віссю труби, α поступово зменшується. Як для поодинокій труби, так і для пучків труб поправку на величину кута атаки (для $\varphi=30 \dots 90^\circ$) з граничною відносною похибкою в 2,3% можна оцінити за єдиною формулою

$$\varepsilon_\varphi = (\sin \varphi)^{0,567}. \quad (8)$$

Наприклад, при $\varphi=30^\circ$ одержимо $\varepsilon_\varphi=0,675$, а при $\varphi=50^\circ$ – $\varepsilon_\varphi=0,860$.

В пучках розміщення труб може бути коридорним і шаховим. Характеристиками пучка є діаметр труб d та відносні відстані між осями труб по ширині пучка s_1/d і по його глибині s_2/d . Поправка ε_s на вплив відносних кроків труб: для коридорного розміщення труб

$$\varepsilon_{sK} = (s_2/d)^{-0,15}; \quad (9)$$

для шахового розміщення

$$\text{при } s_1/s_2 < 2 \quad \varepsilon_{sIII} = (s_1/s_2)^{1/6},$$

$$\text{при } s_1/s_2 \geq 2 \quad \varepsilon_{sIII} = 1,12. \quad (10)$$

Тепловіддача суттєво залежить від початкової турбулентності потоку. Починаючи з третього ряду турбулентність потоку стабілізується. Критеріальні рівняння для α одержано на основі узагальнення експериментальних даних стосовно 3-го і наступних рядів пучка. У першому ряду труб тепловіддача дещо менша $\alpha_1 = 0,6\alpha_3$, у другому для шахового пучка $\alpha_{2ш} = 0,7\alpha_3$, а для коридорного $\alpha_{2K} = 0,9\alpha_3$.

При визначенні середнього для всього пучка α вводиться поправка ε_N , яка враховує кількість рядів труб « n » у пучку. Для коридорного пучка

$$\varepsilon_{N,K} = (n - 0,5) / n; \quad (11)$$

для шахового

$$\varepsilon_{N,ш} = (n - 0,7) / n. \quad (12)$$

Стосовно коридорного і шахового пучків при $\operatorname{Re}=10^2 \div 10^3$ маємо $C=0,49$, $n=0,5$, а коефіцієнт тепловіддачі для 3-го і наступних рядів

$$\alpha_K = \alpha_{ш} = 1,871 \cdot 10^4 T^{-0,8825} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,5} d^{-0,5}. \quad (13)$$

Якщо $\operatorname{Re} > 2 \cdot 10^5$, то $C=0,0186$, $n=0,84$ і

$$\alpha_K = \alpha_{ш} = 9,273 \cdot 10^5 T^{-1,483} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,84} d^{-0,16}. \quad (14)$$

Коли у коридорному пучку $\operatorname{Re}=10^3 \div 2 \cdot 10^5$, то $C=0,20$, $n=0,65$ і

$$\alpha_K = 1,81 \cdot 10^5 T^{-1,147} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,65} d^{-0,35}. \quad (15)$$

В цьому ж інтервалі чисел Рейнольдса у шаховому пучку $C=0,35$, $n=0,6$, а

$$\alpha_{ш} = 1,10 \cdot 10^5 T^{-1,059} (7,3 + 9170/T)^{-1} \omega^{0,6} d^{-0,4}. \quad (16)$$

Розрахунок коефіцієнтів тепловіддачі повітря розглянемо на прикладі за таких вихідних даних: $t=100^\circ\text{C}$; $\omega=10$ м/с; $d=0,05$ м; $\varphi=50^\circ$. Треба знайти α для поодинокій труби та для 8-рядних коридорного і шахового пучків при $s_1=2,5d$ і $s_2=2d$.

При 100°C ($373,15$ К) за формулою (2) $\nu=23,74 \cdot 10^{-6}$ м²/с, за формулою (3) $\lambda=3,137 \cdot 10^{-2}$ Вт/(м·К), а за

формулою (4) $Re=2,107 \cdot 10^4$.

Використовуючи формули (6) і (8) стосовно поодинокій труби знайдемо $\alpha=60,4 \cdot 0,860 = 52,0$ Вт/(м²К).

Вплив відносних кроків труб:

для коридорного пучка (формула 9) $\varepsilon_{sK}=(s_2 / d)^{-0,15} = 2^{-0,15} = 0,901$;

а для шахового (формула 10) $\varepsilon_{sII}=(s_1 / s_2)^{1/6} = (1,25)^{1/6} = 1,038$.

Поправка на кількість рядів:

для коридорного пучка (формула 11) $\varepsilon_{N,K}=(n-0,5) / n = (8-0,5) / 8 = 0,938$;

а для шахового (формула 12) $\varepsilon_{N,II}=(n-0,7) / n = (8-0,7) / 8 = 0,912$.

За формулою (15) $\alpha_K=81,2$ Вт/(м²К) і середній коефіцієнт тепловіддачі для 8-рядного коридорного пучка

$$\alpha_K = \alpha_K \cdot \varepsilon_\varphi \cdot \varepsilon_{sK} \cdot \varepsilon_{NK} = 81,2 \cdot 0,860 \cdot 0,901 \cdot 0,938 = 59,0 \text{ Вт/(м}^2\text{К)}$$

За формулою (16) $\alpha_{II}=86,0$ Вт/(м²К), а середній коефіцієнт тепловіддачі для шахового пучка $\alpha_{II} = 86,0 \cdot 0,860 \cdot 1,04 \cdot 0,912 = 70,1$ Вт/(м²К).

За однакових умов тепловіддача в шахових пучках інтенсивніша в порівнянні з коридорними. У шахових пучках характер обтікання труб по глибині близький до характеру обтікання труб першого ряду.

Результати розрахунків α за запропонованими формулами і розрахунків α в опублікованих прикладах (через відповідні критеріальні рівняння) збігаються.

Висновки

Проаналізовано основні варіанти тепловіддачі при поперечному обтіканні повітрям труб і трубних пучків. Найчастіше має місце змішаний режим течії повітря. Запропоновано просту формулу для оцінки впливу кута атаки, яка придатна як для поодиноких труб так і для пучків.

Наведено прості і досить точні формули для коефіцієнтів тепловіддачі без використання таблиць теплофізичних параметрів повітря, що полегшує і прискорює розрахунки. ■

Список використаних джерел

1. Константинов С.М. Теоретичні основи теплотехніки: Підручник / С.М. Константинов, Є.М. Панов. – К.: «Золоті ворота», 2012. – 592 с.
2. Исаченко В.П. Теплопередача:учеб.для вузов / В.П. Исаченко, ВА. Осипова, А.С. Сукомел. – М.: Энергоатомиздат, 1981. – 416 с.
3. Беляев Н.М. Основы теплопередачи: учебник /Н.М. Беляев. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 343 с.
4. Теоретические основы теплотехники. Теплотехнический эксперимент: Справочник. – Под общ. ред. В.А. Григорьева, В.М. Зорина – М.: Энергоатомиздат, 1988. – 560 с.
5. Константинов С.М. Збірник задач з технічної термодинаміки та теплообміну: Навч. посіб / С.М. Константинов, Р.В. Луцик. – К.: Видавництво «Освіта України», 2009. – 544 с.

Цікаві факти

Вчені знайшли спосіб створювати їжу з електрики

Вчені з Фінляндії розробили пристрій, здатний за допомогою електрики перетворювати воду і вуглекислоту в білкову їжу. Пристрій змішує воду, вуглекислий газ і білкові гранули в біореакторі, після чого на отриману субстанцію подається електричний струм. В результаті виходить порошок, який містить близько 50% білка і 25% вуглеводів, решта - це жири і нуклеїнова кислота.

Суміш, з якої виробляється кінцевий продукт, утворюється завдяки бактеріям, які поглинають вуглекислий газ і перетворюють його в компоненти своїх власних клітин. Після подачі електричного струму бактерії гинуть, а їх останки розкладаються на молекули білків і цукрів. Одержаний розчин висушується в пристрої. В результаті залишається набір гранул, багатих на білки і вуглеводи.

Джерело: IA Regnum